

یلدای خاطره انگیز؛ پایه پای شور زندگی

دکتر علی نژاد
دکتری
جامعه‌شناسی

جمعی از بانوان پرشور و هیجان در باره تدارک برای شب‌نشینی یلدا صحبت می‌کردند. از قیمت‌های سرسام‌آور اقلام خوراکی می‌گفتند و درباره لطیفه‌هایی که برای یلدای ۱۴۰۰ ساخته شده است حرف می‌زدند. مثلاً هندوانه‌ای را که ۲۵۰ هزار تومان قیمت گرفته باشد نباید خورد بلکه باید روبان زد و صدر مجلس نشانند! در میان مصاحبت آنان که در فکر چگونگی برنامه‌ریزی هزینه‌ها بودند که بتوانند شب یلدایی آبرومندی برگزار کنند، حجمی از شادی کوچک برای دیدن همه اعضای خانواده و انرژی گرفتن از دیدار یاد دغدغه قیمت‌های استخوان‌سوز در هم آمیخته بود. شوق و اضطرابی درهم تنیده که نشان می‌داد زنان به عنوان محور درونی خانواده بر خود واجب می‌دانند حتماً برنامه‌ریزی هر چند کوچکی برای کنار هم آوردن عزیزانشان داشته باشند.

دوران‌های مختلف باقی بماند و خودش را به عصر ارتباطات برساند، عصری که زندگی در آن مدرن و پیچیده و دشوارتر از همیشه است و انسان‌ها به واسطه پیچیدگی‌های متنوع زندگی، در مقایسه با گذشته، نیاز بیشتری به شادی و تعلق داشتن احساس می‌کنند، به کانونی که بدانند در همه‌همه زندگی شغلی و دشواری‌های روزمره، مکانی برای حوزه خصوصی‌ترشان خواهد بود، حوزه‌ای خصوصی که کارکردش ایجاد پناهگاهی امن برای کسب آرامش و بازبایی انرژی از دست‌رفته روز است. برپایی این جشن حول محور والدین و با مرکزیت خانواده، مهم‌ترین دستاورد رسم جشن گرفتن آخرین شب پاییز است. در دنیای مدرن امروز که مشغله‌های روزمره و تأمین معیشت در بحران اقتصادی فزاینده فرصت دیدار را از اعضای خانواده‌های مستقل شده از خانه پدری کاهش داده یا سلب کرده است، یلدا رسمی تقویت‌کننده برای داشتن احساس تعلق است. فرصت دور هم جمع شدن همه اعضای

پاسدار نماد محافظت بی‌قید و شرط از عشق و خانواده باشید

در طول زمان و تغییرات اجتماعی تنها آداب و رسومی می‌توانند دوام بیاورند و به نسل‌های بعدی منتقل شوند که در دوره‌های جدید نیز کارآمد باشند. زنانی که در تکاپوی تدارک یلدا بودند البته شاید ندانند آنچه آنان ایجاد شادی و دمی فراغت از تلخی‌های زندگی قلمداد می‌کنند و درمان دردهای بی‌درمانشان می‌دانند در واقع یک نیاز اجتماعی دیرینه است که جامعه برای بقای خود از طریق حفظ کانون‌های خانوادگی در طول زمان ایجاد کرده است. رسم شب یلدا یکی از رسم‌های کهن فرهنگ جامعه ایرانی است که با محوریت خانواده شکل گرفته و کارکرد آن در زمان ایجادش حفظ و تضمین بقای کانون خانواده بوده است، به دلیل اینکه احساس شادمانی و احساس تعلق داشتن به جمع صمیمی و نزدیک و برای خود، نیاز همیشگی انسان به عنوان موجودی اجتماعی است. این رسم توانست در طول

خانواده، حس تعلق داشتن به گروه خانوادگی، و ایجاد پناهگاهی برای احساس خودارزشمندی در قالب فضایی که در مقایسه با دشواری‌های جامعه، نقطه امن‌تری به نظر می‌رسد، از مواردی هستند که افراد یک جامعه متلاطم را به سوی نگهداشت این رسم در میان شلوغی‌های زندگی‌های پیچیده‌شان سوق می‌دهند. از اصول اساسی این رسم این است که همه کوچک‌ترها به خانه پدری بروند و مراسم را در منزل بزرگ‌تر خانواده برگزار کنند یا حضور والدین از واجبات دورهمی باشد و به گونه‌ای خانواده و خویشان‌دان را گرد هم آورد. اگرچه مصرف‌گرایی و گسترش نفوذ تشریفات به درون رسم یلدا برگزاری آن را با مخاطرات اقتصادی و دغدغه‌مندی‌های ذهنی تأمین هزینه‌های شب یلدا همراه کرده است، حتی دشواری‌های اقتصادی هم نتوانسته است این رسم را حذف کند زیرا هم‌چنان کانون خانواده را نزدیک‌ترین پناهگاه برای خود می‌دانند.

گرمای خانواده یخ‌بندان تاریکی‌ها را ذوب می‌کند

شب تاریک است و تاریکی هراس‌انگیز. یلدا طولانی‌ترین شب سال است و تاریکی در این شب دوام بیشتری دارد. در فرهنگ ایرانی، خانواده در بلندترین تاریکی سال، اعضای را به خود می‌خواند و این پیام را به آن‌ها می‌دهد که ما با دور هم جمع شدن و حفظ وحدت خود، حتی بر بلندترین تاریکی نیز مسلط می‌شویم. احتمالاً شما نیز آهنگ خاطره‌انگیز یلدایی را که با اقبال عمومی روبه‌رو شد شنیده‌اید، آهنگی با محوریت عشق که می‌گوید: تو شب یلدای منی. سرایش نغمه‌های عاشقانه و سنت حافظ خوانی در

شب‌نشینی یلدا نیز بر اهمیت تداوم عشق در کانون خانواده دلالت دارند زیرا شعر حافظ در قالب غزل سروده شده است و این قالب شعری یک قالب عاشقانه در ستایش عشق است. علاوه بر آن، سنت یلدایی گرفتن برای دخترانی که به تازگی «بله» را گفته‌اند و در آستانه تشکیل یک خانواده جدید برای خود هستند، در دل رسم گردهمایی خانوادگی در شب یلدا، مهر تأییدی دیگر بر اهمیت داشتن کانون خانواده در فرهنگی ایران است. برای عروس تازه‌وارد خانواده یلدایی می‌برند تا با تقدیم هدیه و شادباش، تشکیل زندگی جدید را ارج نهند. چنین درهم‌تنیدگی بخشیدن به مراسم شب یلدا در فرهنگ ایرانی یادآور این نکته است که استقلال یافتن فرزندان از خانه پدری مورد تأیید و احترام است و منافاتی با حفظ و احترام جایگاه والدین ندارد، گونه‌ای از پذیرش متقابل ۲ نسل والدین و فرزندان. بقای این رسم سنتی در جامعه مدرن در کارآمد بودن برای رفع نیاز شادمانی و احساس تعلق داشتن و نیاز به حامی در دنیای پیچیده‌ای ریشه دارد که از بزرگ‌ترین دستاوردهایش افزایش تنهایی فلسفی برای بشر است. یلدا می‌گوید: شما تنها نیستید. یک خانواده دارید که با وجود همه تضادها و تناقض‌ها و فراز و نشیب‌ها در میزان حمایت و مهرورزی به شما هم‌چنان می‌تواند مکانی برای تجدید انرژی‌تان باشد. همین است که عمده برنامه‌ریزی‌های برگزاری‌های حتی ساده یک شب‌نشینی کوچک یلدایی را نیز مادران و زنان خانواده بر عهده می‌گیرند، مادران و زنان به عنوان عنصری مرکزی، متصل‌کننده و ترمیم‌کننده روابط درونی افراد خانواده با یکدیگر.